

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 9, NUMBER 1, 2020

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 9, No. 1, 2020

JURČIŠINOVÁ, N.: Context of the Slovak candidacy for members of the Hungarian parliament in the district of Giraltovce in 1906. *Annales Scientia Politica*, Vol. 9, No. 1 (2020), pp. 29 - 44.

NADEŽDA JURČIŠINOVÁ

Institute of History
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: nadezda.jurcisinova@unipo.sk

Abstract:

The elections to the Hungarian parliament in the Slovak constituencies were mostly dramatic before World War I. They were accompanied by various machinations, intervention of the armed forces, the persecution of Slovak candidates and their voters. Such was the course of the elections in the east of Slovakia, where the weak national awareness of Slovaks living there and the socio-political conditions were very unfavourable for the development of activities in the national spirit. The article places the main emphasis on approaching the efforts of Ivan Pivka and Ľudovít Medvecký to obtain a parliamentary seat in the Hungarian parliament in 1906, who were nominated by the Slovak National Party (SNS) for the Giraltovce district.

Keywords:

Eastern Slovakia, Elections in Hungary, Giraltovce, Ivan Pivko, Ľudovít Medvecký, Slovak candidates.

SÚVISLOSTI KANDIDATÚRY SLOVÁKOV NA POSLANCOV UHORSKÉHO PARLAMENTU V OKRESE GIRALTOVCE V ROKU 1906

NADEŽDA JURČIŠINOVÁ

Institute of History
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: nadezda.jurcisinova@unipo.sk

Abstract:

The elections to the Hungarian parliament in the Slovak constituencies were mostly dramatic before World War I. They were accompanied by various machinations, intervention of the armed forces, the persecution of Slovak candidates and their voters. Such was the course of the elections in the east of Slovakia, where the weak national awareness of Slovaks living there and the socio-political conditions were very unfavourable for the development of activities in the national spirit. The article places the main emphasis on approaching the efforts of Ivan Pioka and Ľudovít Medvecký to obtain a parliamentary seat in the Hungarian parliament in 1906, who were nominated by the Slovak National Party (SNS) for the Giraltovece district.

Keywords:

Eastern Slovakia, Elections in Hungary, Giraltovece, Ivan Pioka, Ľudovít Medvecký, Slovak candidates.

Základné slovenské národné záujmy aj začiatkom 20. storočia predstavovala a presadzovala Slovenská národná strana (SNS), ktorá

napriek diferenciacii na svojej pôde,¹ bola naďalej hlavnou reprezentantkou národnodemancipačných záujmov Slovákov v Uhorsku a ich hlavným politickým subjektom, ale aj predstaviteľkou Slovákov vo vzťahu k reprezentantom národných záujmov Rumunov, Srbov a Čechov (Podrimavský, 1983, s. 164 – 166). V tejto národnoreprezentatívnej funkcii však nemohla vystupovať vo vzťahu ku štátnym a vládnym inštitúciám a orgánom Uhorska, keďže uhorský právny poriadok a etablovaný politický systém nepripúšťal existenciu nijakých oficiálnych národnopolitických reprezentácií nemaďarských národov (Potemra, 1977, s. 503 – 504). V skutočnosti uhorské vládnuce kruhy tieto národy vôbec neuznávali za samobytné subjekty a nepriznávalo sa im ani tomu zodpovedajúce postavenie a práva. Tlak a rôzne represálie z ich strany a župných štruktúr

¹ Na prelome 19. a 20. storočia došlo v slovenskej národnej politike k závažným zmenám. V dôsledku nespokojnosti s politikou martinského vedenia SNS prebiehal na pôde strany proces politickej diferenciácie. V rámci SNS sa vyhranili tri základné ideovo-politické prúdy – konzervatívny (predstavovalo ho oficiálne martinské vedenie SNS), klerikálny (boli to slovenskí stúpenci uhorskej Katolíckej ľudovej strany) a liberálny (mládež združená okolo časopisu Hlas – hlasisti).

na nemaďarské národné hnutia sa prejavili v neúspešných vystúpeniach ich zástupcov vo voľbách a tie priviedli nemaďarských predstaviteľov k deklarovaniu volebnej pasivity.

Podobne aj prenasledovanie slovenských voličov vo voľbách v Uhorsku, protiprávne postupy a korupcia počas nich primáli činiteľov SNS v rokoch 1884 – 1901 k politickej pasivite, t. j. k neúčasti na voľbách do uhorského parlamentu.² Takáto reakcia na rôzne volebné machinácie, brutalitu ozbrojených zložiek a demoralizujúce volebné porážky bola opodstatnená, ale ukázala sa aj ako kontraproduktívna, lebo znemožnila predvolebnú agitáciu a oslabovala kontakty medzi ľuďom a jeho vedúcimi činiteľmi (Cieger, 2011, s. 40).³

Regulárnosť priebehu volieb v Uhorsku z trestnoprávnej stránky zabezpečovalo viacero ustanovení Trestného zákonníka 1878, najmä § 172 o poburovaní proti národnosti, triede, náboženstvu atď., ale aj osobitný zákon z roku 1889 o tzv. kuriálnom súdnictve nad parlamentnými voľbami. Slovenskí voliči boli upozornení prostredníctvom slovenských tlačových orgánov aj na zákon č. 15/1899, ktorý zakazoval verejným osobám (štátnym a stoličným úradníkom, okresným notárom) vplývať na voľby a uplatňovať nežiaduce praktiky (Voličom! 1906, s. 3).⁴

Volebné okresy pre parlamentné voľby v Uhorsku vymedzil zákon z roku 1848 tak, že každá župa mala dva volebné okresy bez ohľadu na počet voličov a tým menej na počet obyvateľov. Túto zásadu potvrdil aj zákon z roku 1877,⁵ ale prakticky sa počet volebných okresov v Uhorsku postupne zvyšoval na základe priemerného počtu obyvateľstva a voličov v jednotlivých župách (Pap, 2016, s. 205 – 206). V rokoch 1901 až 1914 malo 84 volebných okresov svoje sídlo na území dnešného Slovenska. Sídlom volebného okresu bolo väčšinou okresné sídlo, ale niekedy aj iné miesto vo volebnom okrese, ktoré bolo často veľmi vzdialené od bydliska voliča. Tu sa uskutočňovali voľby individuálnou verejnou voľbou kandidáta (Cieger, 2015, s. 137). Pri verejnom hlasovaní bol volič vystavený tlaku zo strany kandidátov a ich kortešov (volebných agitátorov).⁶ Vlastný priebeh volieb závisel od postoja hlavného župana, podžupana, slúžnych, notárov, richtárov, ale aj iných politických činiteľov, ktorí vystupovali vo funkciách predsedov volebných komisií, zapisovateľov, od postoja veliteľov žandárskych útvarov a niekedy aj od veliteľov vojenských útvarov, ktoré mali zabezpečiť poriadok počas volieb.

Priebeh volieb na území obývanom Slováckmi, kde kandidovali slovenskí činitelia sa neraz vyznačoval protizákonnosťou zo strany župných činiteľov, ktorí nechceli dovoliť, aby sa v ich župe dostal do parlamentu slovenský poslanec. Slabou stránkou slovenských voličov bol aj ich nedostatočný pocit zodpovednosti a národnej uvedomelosti, na čo kriticky poukázal tlačový orgán SNS *Národné noviny*: „Volí (Slovák) svojich nepriateľov národných, ktorí hubia mu jazyk, vytískajú ho ešte i zo škôl,

² SNS sa nezúčastnila volieb do uhorského parlamentu v rokoch 1884, 1887, 1892 a 1896. Napriek absencii aktívnych foriem politického účinkovania sa v tlačovom orgáne SNS – Národných novinách vyjadrovali jej predstavitelia k rôznym otázkam národno-emancipačného charakteru.

³ Na základe článku zákona z roku 1848 bolo volebné právo obmedzené vzdelanostným a majetkovým cenzom a tak vzhľadom na vtedajší stavovský systém spoločnosti sa počet osôb oprávnených voliť niekoľkonásobne zvýšil na 7 – 8 % celkového počtu obyvateľstva (volebné právo dostal každý štvrtý dospelý muž). V roku 1874 novoprijatý článok zákona č. 33/1874 spresňoval viaceré detaily volebnej procedúry, avšak znížil počet oprávnených voličov zhruba o 60 tisíc osôb.

⁴ Na základe tohto zákona nesmeli zvolávať voličov, nemohli byť predsedami či zapisovateľmi volebných zhromaždení, nesmeli sprevádzať kandidátov na cestách po okrese, uplatniť svoju úradnú moc ani sľubmi, ani hrozbou, aby prinútili niektorého voliča hlasovať za toho či onoho kandidáta, nesmeli zhromažďovať či zvolávať voličov pred odchodom do volebných priestorov a ani ich tam sprevádzať. Na záver redakcia Národných novín poznamenala, že pokiaľ budú voliči poznať tento zákon, môžu sa týmto zásahom brániť. Zákon zároveň vymedzil

základné súdne právomoci v záležitosti volieb a fakticky ju previedol na Kráľovskú kúriu, čo platilo až do roku 1918.

⁵ Diskusia o zákonom článku regulujúcom nové obvodné rozdelenie prebehla v uhorskom sneme na konci roka 1877.

⁶ Volebný zákon z roku 1848 prikazoval verejné hlasovanie, ale pre nejasnú formuláciu v zákone hlasovali voliči na niektorých miestach tajne, ale po roku 1874 bolo už tajné hlasovanie jednoznačne zakázané. Rovnako kandidátovi dôverníci mohli vďaka verejnemu hlasovaniu kontrolovať, či voliči dodržali slovo a sľúbený hlas dali ich kandidátovi. To im umožňovalo dať časť ponúkaných peňazí alebo inej odmeny podplateným voličom až po hlasovaní.

chrámov, ktorí chcú z Uhorska jednorečovou krajinu a pred kráľom, na sneme, pred celým svetom osvedčujú, že budujú jednotný maďarský národný štát, v ňomž pre Slováka, ani pre nikoho iného, okrem Maďarov, nieta miesta, len ak sa pomaďarčí.“ (Slováci, voľte svojich! 1906, s. 1) Z viacerých príspevkov publikovaných v dobovej slovenskej národnej tlači rezonovali výzvy adresované slovenským voličom, aby si volili do uhorského snemu kandidáta Slováka.

Diferenciácia v slovenskom politickom tábore, politická aktivizácia vyvolaná pôsobením uhorskej Katolíckej ľudovej strany (*Magyar Katolikus Néppárt*, KLS), čoraz širšie zapájanie slovenských ľudových vrstiev do politických zápasov, ako aj aktivita sociálnych demokratov, to všetko tlačilo vedenie SNS, aby zmenilo dovtedajšiu prax, najmä neúčast' na volebných zápasoch. Pod tlakom novej situácie sa vedenie SNS napokon rozhodlo v roku 1901 aktívne vstúpiť do volieb a vypracovalo program,⁷ s ktorým išlo do volieb aj v roku 1905. Až pred voľbami do uhorského parlamentu v roku 1906 SNS vypracovala na valnej porade v Turčianskom Sv. Martine 5. apríla 1906 nový volebný program Manifest SNS, ktorý uverejnila v Národných novinách pod názvom Slováci! (Slováci! 1906, s. 1). Bol jej všeobecnou programovou direktívou pred voľbami. Uviedla v ňom príčiny vypracovania nového programu v zmenejších politických pomeroch v Uhorsku, prezentovala svoje stanovisko ku koalícii s možnými partnermi⁸ a ku vtedajšej uhorskej vláde a vy-

týčila smer SNS v novom politickom období (Cieger, 2015, s. 153 – 154). Prvýkrát sa do oficiálneho dokumentu začlenila požiadavka, aby sa z krajinských prostriedkov poskytovala primeraná ročná podpora slovenským kultúrnym ústavom a spolkom. V dôsledku diferenciácie na pôde SNS si aj predstavitelia klerikálneho ľudového krídla (SLS) vypracovali svoj samostatný volebný program a tak fakticky existovali v rámci SNS dva volebné programy (Podrimavský, 1977, s. 189 – 193). Oba mali 12 bodov, ale líšili sa poradím jednotlivých požiadaviek a sčasti i obsahom. Kým program SNS kládol na prvé miesto požiadavku národnej, kultúrnej a politickej rovnoprávnosti a uplatnenie slovenského jazyka, program klerikálneho ľudového krídla (predstaviteľov SLS) ako taktickejší staval na prvé miesto všeobecné, neobmedzené, rovné, tajné hlasovacie právo. Zhodnými postulátmi pre oba programy boli všeobecné hlasovacie právo, sloboda zhromažďovania a spolčovania, reforma s cieľom zjednodušiť administratívu, daňové úpravy, zákon proti úžere, utvorenie lacného úveru, úprava udeľovania licencií, vybudovanie odborného a hospodárskeho školstva, podporovanie ľudového školstva štátom, zvýšenie plátov učiteľom, realizácia národnostného zákona z roku 1868 a iné národno-kultúrne požiadavky. V programe SLS ostala požiadavka zrušenia cirkevno-politických programov z roku 1896 a úprava kongruy (Butvin, 1984, s. 567). Volebný program SLS nebol teda v priamom rozpore s Manifestom SNS. Medzi predstaviteľmi oboch prúdov v rámci SNS bola uzavretá neformálna dohoda v tom zmysle, že príslušníci oboch táborov pokladali všetkých kandidátov s národným i ľudovým programom za spoločných a budú ich vzájomne podporovať. Požiadavka všeobecného volebného práva rezonovala u niektorých maďarských politikov (Cieger, 2011, s. 44).⁹ Poukázal na to i autor

⁷ Na porade vedenia strany v Turčianskom Sv. Martine 11. 4. 1901 i za účasti slovenských opozičných politikov vypracovali Volebný program SNS a Príhlas k slovenskému voličstvu. Volebný program kládol dôraz na požiadavku uviesť do života národnostný zákon z roku 1868 a dovoľával sa demokratizáciu spoločenského života.

⁸ V roku 1875 vznikla v Uhorsku Liberálna strana pod vedením Kolomana (Kálmána) Tiszu, ktorá počas 30-ročnej pôsobnosti mala podporu panovníka Františka Jozefa I. – ten v nej videl záruku zachovania dualistického režimu. Avšak proti Liberálnej strane stáli opozičné strany, ktoré buď čiastočne alebo úplne odmietali dualistické usporiadanie a presadzovali program štátoprávnej a hospodárskej nezávislosti Uhorska. V roku 1905 utrpela Liberálna strana prvú a jedinú volebnú porážku a zanikla. Na jej troskách vznikla okrem iných Ústavná strana, ktorá spolu s uhorskou Katolíckou ľudovou stranou a Osemaštyridsiatnickou stranou nezávis-

losti (opozičné strany) vytvorila v roku 1906 koalíčnú vládu.

⁹ Otázka rozšírenia volebného práva sa stávala predmetom politickej diskusie počas Rakúsko – Uhorska. Vláda niekoľkokrát predostrela návrhy na mierne rozšírenie volebného práva. Vládne elity tak konali pod tlakom masových demonštrácií sociálnej demokracie, resp. volebných reforiem v ďalších európskych krajinách. Zároveň však uhorská vláda, odvolávajúc sa na nebezpečenstvo národnostných a socialistických hnutí, sa k zásadnej legislatívnej zmene odhodlala až v roku 1913, keď parlament po

článku *Budú voľby!* publikovanom v *Slovenskom týždenníku* začiatkom apríla 1906. S nádejou sa zmienil o všeobecnom volebnom práve, ktoré sľúbila zabezpečiť koalícia maďarských politikov po odstúpení vlády Géjzu Fejérváryho. S návrhom zaviesť všeobecné volebné právo vystúpili v uhorskom parlamente národnostní poslanci už v máji 1905 a dúfali, že ich túžba bude splnená, čo vyznieva aj z vyššie uvedeného úvodníka: „Bože, keby sme len slobodne voliť mohli – keby sme len všetci volebné právo mali! (...) My vieme, že cestou všeobecného volebného práva dosiahneme všetko“ (*Budú voľby!* 1906, s. 1). Zdôraznil, že koalícii neveria, veria len Slovákom. Túto nedôveru voči koalícii viackrát zdôvodnili, pričom tá vyvierala zo skutočnosti, že viedla boj o vládu a moc, a keď sa k nej nemohla ináč dostať, pristala aj na všeobecné volebné právo, hoci do posledného okamihu proti nemu brojila (Holec, 2011, s. 247). Krátko nato v kruhu Strany nezávislosti za prítomnosti prívržencov koaličných strán predložil nový ministerský predseda Alexander Wekerle program novej vlády, ktorý zahrňoval aj stanovisko k všeobecnému volebnému právu,¹⁰ ale s obmedzením, čo Slovenský týždenník s pohoršením komentoval: „Nová vláda jako z jej programu vidno sľubuje teda všeobecné volebné právo, ale sľubuje ho len tým, čo vedia maďarsky; nechce vláda vedieť ani o tajnom hlasovaní, ani o hlasovaní po obciach. Takto chce vláda okyptiť, zpotvorit právo volebné, aby ľud nemohol prejaviť vôľu svoju, aby ľud nemohol sám riadiť osud svoj, takto chce obrať o volebné právo ešte aj tých, ktorí ho dnes majú“ (*Riešenie krízy*, 1906, s. 4).

Voľby do uhorského parlamentu sa mali konať od 29. apríla do 9. mája 1906. Stoličné a mestské výbory mali právo a povinnosť dodržať tento termín. V prevažnej väčšine okresov sa mali voľby uskutočniť 30. apríla či 2. mája 1906, pričom termín zasadnutia no-

vo zvoleného uhorského snemu bol určený na 19. mája 1906 (Mudroň, 1906, s. 1).¹¹

V polovici apríla uverejnili slovenskí národní činitelia v národnej tlači návrh slovenských kandidátov za poslancov uhorského parlamentu (*Kandidáti vyslanectva*, 1906, s. 1). Rozličné nezrovnalosti mali za následok, že menoslov kandidátov sa vo viacerých okresoch menil, čo značne oslabovalo účinnosť predvolebných agitácií. Prostredníctvom tlače apelovali na voličov, aby postavili vo volebných okresoch svojho kandidáta a pokiaľ nenájdu vhodného inteligenta s charakterom a odhodlanosťou, tak nech postavia „seriózneho muža zo svojho stredu“. Zdôrazňovali, že je dôležité zapojiť sa do volebného zápasu, aj keď by bola len malá šanca na víťazstvo daného kandidáta, pretože nebola hanba, byť „sčítajúcim kandidátom“ alebo prepadnúť vo voľbách, ale závažné bolo prebudiť k činu v regióne žijúce obyvateľstvo (*Stavajme kandidátov!* 1906, s. 1). Zároveň vyzývali slovenských voličov, aby volili svojho slovenského kandidáta. Hlavné heslá vo volebnej kampani slovenských kandidátov boli *Za tú našu slovenčinu!* a *Za všeobecné volebné právo!* (*Slováci voľte svojich!* 1906, s. 1).¹²

Dňa 21. apríla 1906 predložili predstavitelia slovenského národného hnutia verejnosti kandidátku na poslancov do uhorského parlamentu. Slovenskí kandidáti boli navrhovaní v 17 volebných okresoch, pričom východ Slovenska nebol zastúpený. Napokon sa ukázali výzvy predsa len ako účinné, pretože štyri dni pred

dlhých prietahoch schválil nový volebný zákon č. XIV/1913.

¹⁰ Kým v Uhorsku sa v predvojnovom období politikom nepodarilo dosiahnuť uzákonenie všeobecného tajného volebného práva, v rakúskej časti monarchie bola situácia iná. V januári 1907 článkami 15, 16 a 17 zaviedol cisár František Jozef I. so súhlasom oboch snemovní ríšskej rady všeobecné, rovné, tajné a priame volebné právo pre mužov nad 24 rokov pre voľby do poslaneckej snemovne ríšskej rady.

¹¹ V uvedenom čísle uverejnil Slovenský týždenník aj časť z Trestného zákona z roku 1875 o voľbách, ktorým sa zakazovalo podplácať voličov peniazmi, alkoholom či jedlom.

¹² Dňa 26. 4. 1906 stúpol menoslov národných kandidátov za jednotlivé okresy na 18. Boli nimi Pavol Mudroň (sučiansky), Ján Mudroň (štubniansky), Milan Hodža (kulpínsky), Augustín Ráth (dolnokubínsky), Milan Hodža (zvolenský), Ľudovít Medvecký (sliacsky), Matej Metod Bella (liptovskomikulášsky), Vavro Šrobár (ružomerský), František Skyčák (bobrovský), Jozef Minárik (bánovský), Ďuro Čajda (bytčiansky), Július Markovič (vrbovský), Franko Veselovský (senický), Martin Kollár (trnavský), Pavel Blaho (moravskojánsky), František R. Jehlička (pezinský), Ferdinand Juriga (stupavský), Augustín Ráth (novobanský). Vo voľbách 1906 bolo zrejme oslabenie pozícií konzervatívneho vedenia SNS, za ktoré kandidovali len piati jeho členovia, jedným z nich bol Ivan Pivko v Giraltovcích zatiaľ čo novo proklamovaná SLS postavila vo voľbách kandidátov v 13 volebných okresoch.

voľbami bol na kandidátke odporúčanej SNS slovenským voličom po prvý raz v predvojnovom období na východnom Slovensku uvedený kandidát za giraltovský okres Ivan Pivko (Naše heslo, 1906, s. 1). Nebol to človek bez skúsenosti v politike i volebnom zápase, práve naopak, o získanie kresla poslanca sa snažil aj vo voľbách v rokoch 1901 a 1905 vo volebnom okrese Dolný Kubín s programom SNS. Angažoval sa aj vo volebnej kampani slovenského kandidáta Augustína Rátha, usilujúceho sa v máji 1906 získať mandát do uhorského parlamentu v okrese Dolný Kubín. Bol jeho hlavným kortešom a svojím pôsobením zaujal českého maliara Miloša Jiráneka, pobývajúceho počas volebného zápasu na Orave. Ten Pivku opísal ako mladého a bystrého človeka drobných a živých pohybov (Kováč, 1992, s. 29).

Stanovenie slovenského kandidáta po prvý raz v predvojnovom období v Šariši vyplývalo aj z celkového trendu vtedajšej slovenskej politiky, keďže voľby sa stali pre jej činiteľov podnetom k zvýšeniu a rozšíreniu aktivity medzi slovenským ľudom. Takto chápali situáciu predovšetkým iniciátori SLS Milan Hodža a František Skyčák, ktorí začali osobne rozširovať územný rámec slovenskej politickej agitácie o východné Slovensko, najmä v štyroch volebných okresoch na Šariši.¹³ Pričom kandidovať na východnom Slovensku, s prihliadnutím na tunajšie spoločensko-politické pomery, si vyžadovalo značnú dávku odvahy. Zvlášť pôsobenie v slovenskom národnom duchu tu nebolo jednoduché, pretože iba veľmi malá časť tunajšieho obyvateľstva zdieľala slovenskú národnú identitu. Primárnou tu totiž bola regionálna identita (Šarišan) a kľúčovou bola uhorská štátna identita. Vidiecky ľud v Šariši i keď v prevažnej väčšine slovenský, mal minimálne povedomie o slovenskej národnej príslušnosti. Jednou z príčin tohto stavu bola skutočnosť, že tu nebola početnejšia národne uvedomelá inteligencia a buržoázia, ktoré by boli nositeľmi národných a politických snáh. Tí, čo tu v národnom duchu pôsobili, potrebovali pomoc a podporu pri oživení národného života, a preto vyzývali predstaviteľov SNS, aby pomohli miestnym Slovákom a povzbudzovali ich. Takéto apelácie boli opodstatnené, pretože v tom-

to zmysle práve národní ideológovia zohrávali relevantnú úlohu. Ich hlavným zámerom bolo presvedčiť široké vrstvy obyvateľstva o vlastnom koncepte národnej idey. Situácia bola však taká, že národní činitelia a ideológovia v centre slovenského národného života – Turčianskom Sv. Martine – akoby zabúdali na tento región a nevenovali mu náležitú pozornosť. Aj začiatkom 20. storočia žilo východné Slovensko na periférii slovenského národného života, nevychádzali tu žiadne po slovensky, v národnom duchu písané regionálne noviny. Z tohto hľadiska dôležitú úlohu pri prebúdzaní národného života na Šariši zohrávala ústredná slovenská národná tlač. I keď v tomto období tu vzrástol počet odoberaných slovenských ústredných novín (najmä Slovenského týždenníka a Katolíckych novín), naďalej boli častejšie odoberané provládne orientované noviny, ako napr. Kresťan, Krajan, Naša zastava. Apely na aktivizáciu národného života na východe Slovenska najviac zaznievali na stránkach Slovenského týždenníka. Napr. autor článku „V Šariši vejdú naše zástavy“ vyslovil námietky voči ustálenej mienke, že „Šarišania sú tí „najposlednejší“ a v politike zaostali, avšak súhlasil s tým, že sú opustení. Príčinu videl v nedostatku uvedomelých inteligencií v Šarišskej župe a v nezájme popredných národovcov o život v tomto regióne, pretože nikto z nich sem neprišiel, aby ich poučil o slovenčine a politike, a tak „o čo sa nepostarali slovenskí vodcovia, o to sa postarali nevedomky maďarizátori“ (V Šariši vejdú, 1906, s. 1 – 3). A tí vyhadzovali slovenčinu nielen zo škôl, ale aj z kostolov a nútili slovenské deti v kostole spievať po maďarsky. Na nízku úroveň národného uvedomenia obyvateľov napr. obce Chmiňany (pri Prešove) poukázal jeden z nich: „Ľud v našej obci ešte prebudený není, verí len to, čo mu pán povie, a za pálenku by mu i päty lízal.“ (Jako nažívame. Chminiany, 1908, s. 1). Celá situácia ohľadne nízkeho národného povedomia tunajšieho obyvateľstva bola aj dôsledkom úsilia budapeštianskej vlády, ktorá sa rozhodla slovenské národné pohyby a prejavy v tomto regióne potlačiť a izolovať východné Slovensko od národného hnutia zvýšením politického tlaku. Vytvorila tu materiálne a politické predpoklady na formovanie ideológie tzv. slovjakizmu, podľa ktorej „východní Slováci sú osobitným etnikom s vlastnou históriou, jazykom, kultúrou i povedomím“ (Tajták, 2001, s. 314). A tak možnosti

¹³ V Šarišskej župe bolo v rokoch 1901 až 1914 šesť volebných okresov – Sabinov, Lipany, Prešov, Bardejov, Zborov a Giraltovce, takže sa tu volilo šesť poslancov do uhorského parlamentu.

a podmienky pre šírenie slovenského národného povedomia boli na východe Slovenska nepriaznivejšie v porovnaní s podobnými aktivitami v národne vyspelejších oblastiach stredného a západného Slovenska. Východné Slovensko bolo akoby územím nikoho a ani miestny politický život tu výraznejšie nepulzoval.

Napriek uvedeným skutočnostiam práve začiatkom 20. storočia sa v tomto regióne začalo prejavovať úsilie o aktivizáciu národného života o čo sa snažili tu žijúci navrátilci z emigrácie, ktorí sa stali nositeľmi národných a politických aktivít. Zvýšené úsilie vyvinuli i domáci politickí predstavitelia a zlepšiť situáciu napomohla vyššie spomínaná dobová slovenská ústredná národná tlač, ktorá poukazovala na aktivizáciu národného života na východe Slovenska. Dokladuje to i obširny článok jedného z čitateľov *Slovenského týždenníka* V Šariši svitá (V Šariši svitá, 1905, s. 2). Vyzdvihol najmä činnosť mladých ľudí, najmä tých, ktorí sa vrátili „domov“ z USA, kde „napáchli demokratickým (ľudovým) duchom“. Pod ich vplyvom sa v regióne zmenilo chovanie ľudí. Tí sa dovoľávali svojich práv a nesúhlasili so zaužívanou panskou mienkou, že páni musia pracovať rozumom a sediaci rukami, pretože aj sedliak musí pri práci uplatňovať rozum. Pod vplyvom novo načerpaných vedomostí začali tunajší ľudia prejavovať čoraz častejšie nespokojnosť a nedôverovali pánom. Aj z tohto dôvodu bolo pôsobenie navrátilcov z Ameriky sledované uhorskými úradmi.¹⁴

Výraznejším prejavom oživeného politického života na východe Slovenska boli aj voľby do uhorského parlamentu v roku 1906 v Giraltovcích po tom, ako sa Výkonný výbor SNS rozhodol na listinu kandidátov zaradiť slovenského kandidáta na poslanca za giraltovecký okres statkára z Jasenovej¹⁵ a pokladníka dolnokubínskej Tatra banky v tom čase 39-ročného Ivana Pivku.¹⁶ Tým slovenskí národní činitelia

zároveň reagovali na žiadosť niektorých voličov giraltoveckého okresu, ako aj na výzvu navrátilcov zo zahraničia, ktorí akciu i finančne podporili. Termín volieb v giraltoveckom okrese bol stanovený na 30. apríla 1906.

Kandidatúru Ivana Pivku, ktorý našiel odvalu a odhodlal sa kandidovať za Slovákov v odľahlých Giraltovcích, tu žijúci národovci uvítali, čo je zrejme i z reakcie dopisovateľov z Lužian a Hanušoviec. „Konečne i my Šarišania môžeme si vyvoliť svojho človeka, Slováka. (...) Sme pyšní na to my v giraltoveckom okrese, že máme muža z nášho rodu a našej krvi“ (V Šariši, 1906, s. 6) a vyslovili Pivkovi dôveru. Autor článku pripomenul, že Pivko mal podporu aj amerických Slovákov, ktorí vyzývali slovenských voličov, aby ho volili a nedôverovali sľubom jeho protikandidáta grófa Aurela Dessewffyho.¹⁷

Ivan Pivko ešte pred prijatím kandidatúry podnikol v dňoch 21. a 22. apríla 1906 „prieskumnú cestu“ do niekoľkých obcí v giraltoveckom okrese, kde sa v súkromí stretol s voličmi. Považoval za potrebné najprv sa oboznámiť s tunajšími pomermi. Už v prvý deň 21. apríla 1906 zavítal do Prešova,¹⁸ kde v budove prešovskej sédrie navštívil svojho pokrvného príbuzného Belu Kleina-Tesnoscalského¹⁹

ceu v Bratislave (1882 - 1883) absolvoval vyššiu živnostenskú školu J. Končakowského v Těšíne. Pracoval v Ružomberku, Budapešti a Bukurešti. V rokoch 1890 - 1914 bol pokladníkom filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne. Ako príslušník SNS kandidoval s jej programom vo voľbách do uhorského snemu v rokoch 1901, 1905 a 1906. V roku 1908 bol za národnú činnosť väznený v Szegede. Prispieval do Národných novín a Národného hlásnika. V roku 1915 vydal Ján Párička v Ružomberku knižku Šviháci od Kolomana Mikszáthyho, jej preklad do slovenčiny urobil Ivan Pivko. V knižke sa spomínajú aj obyvatelia Šariša.

¹⁷ Aurel Dessewffy (16. 1. 1846, Búdszentmihály - 28. 3. 1928, Budapešť), gróf, uhorský politik, národohospodár a poslanec uhorského snemu.

¹⁸ Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (LA SNK) Martin, sign. 172 A 21. List Ivana Pivku Belovi Kleinovi-Tesnoscalskému z 28. 3. 1933.

¹⁹ Klein-Tesnoscalský, Belo (12. 3. 1853, Hybe, okr. Liptovský Mikuláš - 23. 12. 1941, Prešov), spisovateľ, historik, publicista, prekladateľ. Otec Ľudovít, úradník, matka Šarlota, rod. Lániová. Študoval na gymnáziu v Revúcej a v Spišskej Novej Vsi, pokračoval v štúdiu práva na univerzite v Budapešti (nedokončil). Od roku 1876 pôsobil v justičnej službe v Liptovskom Sv. Mikuláši, Dolnom Kubíne, Trenčíne, v rokoch 1889 - 1897 vedúci pozemkovej kni-

¹⁴ Slovenský národný archív (SNA) Bratislava, fond Uhorské ministerstvo vnútra v Budapešti 1886 - 1918, krab. 9, inv. č. 55. Panslavistické hnutie v Šarišskej stolici.

¹⁵ Jasenová, obec v okrese Dolný Kubín.

¹⁶ Ivan Juraj Pivko (26. 4. 1867, Turčiansky Sv. Martin - 31. 10. 1939, Dolný Kubín), národnokultúrny dejateľ a statkár. Jeho otec bol Ambróz Pivko a matka Anna Pivková. Ľudovú školu navštevoval v rodisku, v štúdiu pokračoval na gymnáziu v Banskej Bystrici (1877 - 1882). Po štúdiu na evanjelickom lý-

(ich matky boli sesternice) a oznámil mu svoj úmysel kandidovať za giraltovský okres. Ten ho však varoval: „Jestli chceš, aby Ťa nabili, tak choď, ale vykonať nevykonáš nič.“ Poznal veľmi dobre pomery na Šariši, keďže v Prešove pôsobil deväť rokov a tak Pivkovu kandidatúru považoval za opovážlivosť a trúfalosť. Pivko bol však už viac-menej rozhodnutý, zotrval na svojom zámere a z jeho reakcie bolo zrejmé odhodlanie: „Keď ma nabijú, budem nabitý, ale idem.“ (Klein-Tesnoscalský, 2012, s. 33). Svoju kandidatúru považoval za „posvätnú“ a s presvedčením zdôraznil, že treba ísť medzi ľud, pretože jedno živé slovo zapôsobí viac, ako desať úvodníkov.

Na druhý deň 22. apríla mal Pivko niekoľko stretnutí v obciach v giraltovskom okrese, prevažne so sedliakmi. Sprewádzal ho Ján Straka z Košíc,²⁰ ktorý patril k agilným národným pracovníkom na východe Slovenska. Pivko sondoval možnosti, či v prípade kandidatúry by mohol mať úspech, či ho voliči podporia v jeho úsilí a snažil sa získať na svoju stranu tu žijúcich a volebné právo majúcich občanov. Stretol sa s voličmi v Šebastovej, Kapušanoch, Hanušovciach, Giraltovciach, Želmanovciach, Nemcovciach a inde. V Giraltovciach sa stretnutie uskutočnilo pred evanjelickým kostolom, kde bol prítomný tunajší cestár Andrej Krúpa a ďalší štyria – piati miestni obyvatelia, ktorí na jeho dotaz, či by ho podporili v prípade, že by vystúpil s programom podporujúcim záujmy sedliakov reagovali, že nech to skúsi.

Na stretnutiach s potenciálnymi voličmi Pivko sľuboval, že v prípade zvolenia do uhorského parlamentu bude hájiť práva sedliakov a slovenčinu (V Šariši. Z Hanušoviec, 1906, s. 6)

hy v Banskej Bystrici. Od roku 1897 sa natrvalo usadil v Prešove a prijal miesto vedúceho pozemkovej knihy. V roku 1922 odišiel do dôchodku, v rokoch 1925 – 1933 bol knihovníkom mestskej knižnice a kronikárom mesta Prešov.

²⁰ Ján Straka (10. 5. 1858, Jarovnice – Močidlany, okres Prešov – 9. 1. 1934, Košice), národný a kultúrny pracovník. Otec Andrej bol mlynárom, matka Anna, rod. Jakabsinová. Dva roky navštevoval školu v Močidlanoch, vyučil sa za tesára, potom mlynára, vzdelanie si rozširoval samoštúdiom. Pracoval ako mlynársky pomocník v Košiciach. Bol zriadencom filiálky Tatra banky v Prešove, v roku 1919 odišiel do penzie a žil v Košiciach. Patril k agilným národnokultúrnym pracovníkom na východnom Slovensku. Bol širiteľom slovenskej literatúry, zvlášť náboženskej a organizátorom slovenského katolíckeho ľudu.

a zároveň rozdával ľuďom tlačivo s nadpisom *Drahí bratia občania!* a svoju brožúru o praktických volebného boja v Uhorsku *Môj korteš*,²¹ v ktorej opísal svoje skúsenosti získané počas predchádzajúcich volieb v roku 1905, keď kandidoval za okres Dolný Kubín. V úvode oboznámil čitateľa, prečo sa práve takouto formou rozhodol osloviť svojich možných voličov. Argumentoval najmä nedostatkom času na predvolebnú kampaň a tak sa rozhodol prostredníctvom brožúrky ako svojho „korteša“ osloviť voličov a priblížiť svoj program. Práneroval praktiky uplatňované počas kortešačiek – najmä ponúkanie alkoholu, pretože opitý človek nevie čo robí. Kriticky popísal aj predvolebnú kampaň: „Už samé prípravy volebné sú hnsné komédie, sú verbovačky. Zastávky – perá – muziky – pijatiky celý čas a potom do Kubína celý ten národ sa vlečie, so spevom, s krikom, éljenovaním, na voze, pešo, železnicou. Tam stojí celý deň i celú noc, daktorý o hlade, daktorý o smäde, druhý obžratý a ožratý, a celý čas, kým neodhlasuje, svojimi kortešmi strežený, aby neodskočil alebo z protivnej stránky nebol nahováraný, podplácaný. – V takomto strachu, v takomto netriezvom rozpoložení ducha oddá svoj hlas a – viac si nie potrebný, môžeš sa vliecť zase domov deň, dva.“ (Pivko, 1905, s. 3). V brožúre predložil aj hlavné body svojho volebného programu. Požadoval pre Slovákov slovenské školy, používanie slovenčiny popri maďarčine na súdoch, možnosť odoberať aj slovenské noviny a hlavne dodržiavať platný národnostný zákon z roku 1868²²: „Teda, ak je tento zákon zlý, treba ho zrušiť, ak je dobrý, treba do života uviesť!“ (Pivko, 1905, s. 7 – 9).

Po dvoch dňoch odcestoval Pivko späť na Oravu, aby vykonal potrebné práce na svojom statku a zabezpečil si potrebné listiny, s ktorými by mohol regulárne vystupovať ako kandidát v giraltovskom okrese. Keď si svoje záležitosti vybavil, vrátil sa štyri dni pred voľbami –

²¹ V brožúre popísal I. Pivko z autopsie praktiky volebného boja v Uhorsku. Na titulnom liste brožúry je verš: Kto za pravdu horí v svätej obeti, kto za ľudstva práva život zasväťí, kto nad krivdou biednych slávu vyroní.

²² Uhorský parlament schválil národnostný zákon (XLIV. zákonný článok z roku 1868 o rovnoprávnosti národností). Panovník František Jozef I. ho podpísal 6. 12. 1868. Týkal sa obyvateľov nemaďarskej národnosti s výnimkou Chorvátov.

26. apríla späť do Šariša (Jako odstránili, 1906, s. 9).

Po ceste do Giraltovec, ktoré sú vzdialené od Prešova 30 km, ponavštevoval zase tých voličov, s ktorými sa skôr stretol a opätovne ich poprosil o dôveru. Tí ho však varovali, že žandári vyšetrujú a stíhajú tých občanov, s ktorými sa rozprával pri prvej návšteve a že hľadajú aj jeho, ktorý je vraj panslávsky burič a nebezpečný človek. Informovali ho tiež, že úradníci, notári a žandári chodia po obciach a konfiškujú jeho brožúru *Môj korteš*.

To isté povedal Pivkovi aj jeden z voličov v Kukovej – richtár, u ktorého Pivko 26. apríla prenocoval a zložil si osobné veci, odtiaľ chcel ísť do Giraltovec. Tu ho ešte v ten večer traja žandári, odvolajúc sa na rozkaz mladého, ambiciózneho giraltoveckého slúžneho Pavla Kerekeša²³ legitimovali. Keďže jeho legitimáciu neuznali za dostatočnú, tak ho zadržali a priviedli na giraltoveckú žandársku stanicu. Pivko si vymohol aspoň to, že ho do Giraltovec odviezli na jeho koči. Keďže hlavný slúžny Berzeviczy sa nechcel miešať do tejto záležitosti, namiesto neho Pivku vypočúval slúžny P. Kerekeš, ktorý ho obvinil z poburovania miestnych.²⁴ Pri vypočúvaní bol prítomný pisár Somoskóy. Výsluch sa uskutočnil 27. apríla 1906 a zo zápisu sa dozvedáme, že 39-ročný jasenovský statkár Ivan Pivko, evanjelického a. v. vyznania, otec štyroch detí, doposiaľ netrestaný bol obvinený za protištátne buričstvo. Po ňom Kerekeš vypočul žandárskeho strážmajstra Laurinca Sargera a následne Pivkovi oznámil, odvolávajúc sa na policajné predpisy, že nariaďuje jeho dočasné zatknutie, aby zamedzil jeho ďalším kontaktom s tunajšími ľuďmi. Pivko chcel telegrafovať ministrom vnútra, županovi do Prešova a svojmu bratovi do Dolného Kubína, ale slúžny a žandári mu to nedovolili, rovnako mu nedovolili zavolať si advokáta. Namiesto toho mu vzali všetky pí-

somnosti a peniaze, čo mal pri sebe a zavreli ho na žandárskej stanici skoro na dva dni.

Za tento čas slúžny chodil po dedinách a vyšetroval ľudí, s ktorými sa Pivko dostal do kontaktu. Po návrate, dva dni pred voľbami 28. apríla, vyniesol nad ním verdikt – dal ho dopraviť v sprievode žandárov do Prešova, kde prišiel vo večerných hodinách. Prenocoval v mestskom dome v strážnej izbe a odtiaľ ho 30. apríla dal Kerekeš odviezť vlakom späť na Oravu a vykázal ho na desať rokov z územia Šarišskej župy (Klein-Tesnoskalský, 1928, s. 108 – 109).²⁵ V Dolnom Kubíne Ivana Pivku tunajší slúžny pustil hneď na slobodu a vrátili mu skonfiškované peniaze. Ostatné veci a tlačivá si ponechal giraltovecký slúžny. Jeden z hlavných dôvodov, ktoré Kerekeš v zdôvodnení svojho verdiktu voči Pivkovi uviedol bolo, že nemal pri sebe doklady osobnej identity. Tento argument bol však neopodstatnený, pretože Pivko po návrate z prvého pobytu na východe Slovenska späť na Oravu si nechal u hlavného slúžneho dolnokubínskeho okresu Aladára Zmeškala vystaviť doklad totožnosti. V ňom sa potvrdzovalo, že Ivan Pivko je jasenovský statkár a cisársko-kráľovský poručík v zálohe. Doklad bol opatrený pečiatkou hlavného slúžneho a podžupana Juraja Zmeškala a s tým sa Pivko vrátil do Šariša. Toto ku zápisnici pripojené svedectvo Kerekeš neuznal za dostatočný dokument totožnosti osoby, pretože v ňom okrem mena a zamestnania vraj nebol žiaden dôkaz, že Ivan Pivko a ním predvedená osoba – je tá istá. Celej kauze ohľadne zatknutia a vykázania Ivana Pivku venovali pozornosť i regionálne maďarské noviny *Eperjesi lapok*. Pivkovu aktivitu hodnotili ako poburujúcu, ktorá natoľko vyprovokovala slúžneho Kerekeša, že bol nútený ho dať zatknúť a po zodpovedajúcom vyšetrovaní Pivku a informovaní aj ministra vnútra ho nechal vyviezť z Giraltovec (Választások, 1906, s. 4).

²³ Pavol Kerekeš, rodák z Vranova nad Topľou, bydliskom v Giraltovcich, mal v tom čase 27 rokov.

²⁴ Pomerne široké právomoci mali stolíční úradníci, napr. slúžni. Každá stolica sa delila na niekoľko slúžnovských okresov (zvyčajne na tri až štyri), na čele ktorých stál hlavný slúžny. Na území svojho okresu predstavoval hlavný slúžny spolu s jedným prisáznym prísediacim (neskôr bol ich počet vyšší) súd prvej inštancie, bol zodpovedný za bezpečnosť a poriadok, viedol politické záležitosti svojho okresu, mal na starosti ubytovanie a stravu vojska a iné.

²⁵ Konečné uzavretie Pivkovho prípadu spísané slúžnym Kerekešom znelo: „Na základe 1. a 2. § 14. feb. 1885 pod č. 9389 k. m. vydaného pravidla nariaďujem – do Oravskej stolice, do obce Jasenovej príslušného Ivana Pivku z Giraltovec postrkom odviezť do Jasenovej, a síce do Prešova na voze pod četníckou eskortou, odtiaľ po železnici so sprievodom polície, a súčasne menovaného z územia toplanského okresu na dobu 10 rokov vypovedám.“ P. Kerekeš zdôvodnil svoje rozhodnutie na štyroch stranách.

V deň volieb šarišskí Slováci darmo čakali na svojho kandidáta, napriek tomu sa niektorí rozhodli ísť voliť.²⁶ Avšak situáciu im skomplikovala skutočnosť, že potrebovali získať minimálne 10 podpisov voličov, aby mohol byť Pivko volený, o čom však oni nevedeli. V priebehu pol hodiny, ktorú dostali na získanie podpisov sa im podarilo získať len osem podpisov. Tak bol na kandidátke za giraltovský okres len jeden kandidát – gróf Aurel Dessewffy, ktorý bol „jednohlasne“ zvolený. Šarišskej administrácii sa takýmto spôsobom podarilo odstrániť slovenského kandidáta.

Gróf Aurel Dessewffy bol však následne panovníkom vymenovaný za predsedu hornej snemovne, (Válásztási hírek, 1906, s. 5) a tak sa vzdal poslaneckého mandátu a šarišskí páni nominovali na jeho miesto do dopĺňujúcich volieb nového kandidáta – jeho syna Emila Dessewffyo.²⁷ Keďže predchádzajúci slovenský kandidát I. Pivko bol protizákonne výkonom služného Kerekeša vykázaný zo Šariša na desať rokov a jeho výrok nebol zrušený, rozhodla sa SNS v dopĺňovacích voľbách v Giraltovciach postaviť svojho kandidáta 28-ročného advokáta zo Zvolena Ľudovíta Medveckého, za SLS,²⁸ pričom konala aj na žiadosť slovenských

voličov giraltovského okresu. Redakcia Slovenského týždenníka ho predstavila ako statočného obrancu slovenského ľudu a jeho práv a zároveň apelovala na voličov, aby hlasovali zaň argumentujúc, že „je už zvrchovaný čas, aby vás, šarišských Slovákov, zastupoval Slovák verný, ktorý tam na sneme brániť bude tú našu drahú slovenčinu, brániť bude česť slovenského mena“ (Voličom okresu giraltovskému, 1906, s. 1 – 2). Ľ. Medvecký, spolupracovník hlasistov Vavra Šrobára, Pavla Blahu a Milana Hodžu, kandidoval za SLS v roku 1906 spočiatku vo volebnom okrese Sliač.

Zvyčajne pri každých voľbách si dali súperiace strany vyrobiť zástavy, za klobúk si zastokli kohútie pero príslušnej farby a niektorého zo vzdelaných im blízkych mužov poverili napísaním údernej predvolebnej veršovanky. Počas Ľ. Medveckého predvolebnej kampane bol medzi ľuďom šírený leták s textom pod názvom „Nech žije dr. Ľudovít Medvecký“.

*Zastaňme si bratia, za právo, svobodu,
lebo len tak sovitne krajší deň národu.
Podajme si ruky v svobodnej krajine,
vydobíme slávu slovenskej rodine.
Márne ti havrani na Slovákov kráču:
Ľupča dáva ruku Očovej a Sliaču.
Naši Poničania s Mičincí sú bratia:
Ak budeme bratmi – zlé časy sa ztratia.
Dolina čerienska Baďin pozdravuje:
Voľte Medveckého, lebo vás miluje!
Medvecký je Slovák od srdca, od rodu,
verný vždy slovenskej pravde a národu.
Ľudovít Medvecký srdce má zo zlata:
On je najsúcejší mať česť ablegáta.
Poriadny sa Slovák hrozby nenaľaká:
Boh živ Medveckého – verného Slováka!*

*Hore Hronom, dolu Hronom
Dúha vodu pije,
Medveckého kto miluje:
Nech žije, nech žije!*

*Kto je Slovák, nech je s nami,
nech sa zvädzať nedá,
nech za stoly bruchopáskov
nikdy nezasedá!*

*Bohom dané práva ľudu
vydobíť si chceme,
lebo rabi poníženi
nikdy nebudeme!*

*Hej, Slováci, ešte naša slovenská reč žije,
pokiaľ naše verné srdce za náš národ bije,
žije, žije duch slovenský, bude žiť naveky:*

Ako advokát zastupoval v rozličných procesoch slovenských národovcov.

²⁶ Štátny archív Prešov, fond Šarišská župa, Župný stály posudzovací výbor, kart. 49, inv. č. 273, inv. č. 56 – 60. Voličské zoznamy podľa jednotlivých okresov (1865 – 1918).

²⁷ Emil Dessewffy (19. 3. 1873, Búdszentmihály – 18. 12. 1935, Királytelekpuszta, Maďarsko), gróf bol predposledný majiteľ dessewffyovského panstva v Hanušovciach nad Topľou, pochádzal z kamenickej línie rodu. Preslávil sa ako poslanec uhorského parlamentu. Bol prvorodeným synom Aurela Dessewffyo a Pálmy Terézie Károlyi de Nagykarolyovej. Za manželku si vzal Emanuela Katalin Batthyányovú, s ktorou mal troch synov – Aurela, Teodora a Júliusa (Bruss, 2018, s. 89 – 90).

²⁸ Ľudovít Medvecký (28. 7. 1878, Zvolen – 26. 3. 1954, Modrý Kameň – Riečky, okr. Veľký Krtíš), verejný činiteľ, právnik, statkár. Otec Samuel Štefan Medvecký, matka Mária, rod. Matúšková. Navštevoval školu vo Zvolene, v roku 1895 maturoval na gymnáziu v Bratislave. Rozhodol sa pre štúdium práva na univerzitách v Lipsku a Budapešti. Od roku 1903 pôsobil ako advokát vo Zvolene, spolupodieľal sa na vydávaní časopisu Hlas. Spoluzakladateľ slovenského agrárneho hnutia, postupne sa orientoval na M. Hodžu a v duchu jeho ideológie a politiky v rokoch 1904 až 1914 vo Zvolene vydával a redigoval Zvolenské noviny. Zúčastnil sa na založení a redigovaní Hodžovho Slovenského týždenníka.

Hrom a peklo! Márne vaše proti nám sú vzteky.

*Jazyka dar zveril nám Boh, Boh náš hromovládny,
nesmie nám ho teda vyrovať na tom svete žiadny:
I nech že je koľko ľudí, toľko čertov v svete:
Boh je s nami, kto proti nám: toho parom zmetie!*

*I nechže sa aj nad nami hrozná búrka vzniesie,
skala puká, dub sa láme a zem nech sa trasie:
My stojíme stále, pevne, ako múry hradné
čierna zem pohltí toho, kto odstúpi zradne!²⁹*

Centrálny výbor Šarišskej župy na svojom zasadnutí 7. mája stanovil termín doplňovacích volieb na 13. júna 1906. Dozor nad voľbami mal predseda Aladár Bánó. Autor článku v *Eperjesi lapok* predpokladal medzi kandidátmi Emilom Dessewffym a Ľudovítom Medveckým silný volebný boj (A girálti választás, 1906, s. 2). Aj kampaň proti Medveckému bola spojená s bojom proti panslavizmu, pretože si tunajší Slováci vybrali slovenského národného kandidáta (Chýrnik. Voľba v Giraltovskom, 1906, s. 3).

Ľ. Medvecký spolu s redaktorom Slovenského týždenníka Dušanom Porubským³⁰ ponavštevoval tri dni pred doplňujúcimi voľbami viaceré a to i tie najmenšie obce, pričom ich v okrese Giraltovce bolo 84 s 2 080 voličmi. Medveckého tunajší Slováci a miestami aj Rusíni (Rusnáci) vítali, najmä v Giraltovciach, Hanušovciach, v Bystrom, v Kukovej, v Kračúnovciach, v Lužanoch, v Nemcovciach, v Porúbke, v Kurime, v Kalništi. Medvecký vo vystúpeniach objasňoval program SLS. Spolu s ním vystupoval aj D. Porubský. Vystúpenia oboch sa stretli s kladným ohlasom prítomných, najmä ich vyjadrenia o právach používať slovenčinu, o národnostnom zákone a o všeobecnom tajnom hlasovacom práve. Zneli výkriky To chceme!, Nás nepomaďarčíte!, Nech žije Medvecký!, Nech žijú Slováci! Služný Kerekeš si nedovolil voči nemu tak zasiahnuť ako to urobil voči Pivkovi, pretože si bol vedomý toho, že Medvecký ako advokát poznal právne

predpisy. Ten totiž hneď po príchode do volebného okresu oznámil v korektnej forme politickej vrchnosti cieľ a úmysel svojho príchodu.

Najväčšiu pozornosť tunajších úradníkov vyvolalo Medveckého vystúpenie na zhromaždení ľudu v Kurime 12. júna 1906. Služného P. Kerekeša zvlášť pobúrili kritické vyjadrenia týkajúce sa nedodržiavania národnostného zákona. Taktiež šarišských pánov jeho vystúpenie natoľko nahnevalo, že si na pomoc zavolali asi stovku žandárov a tí slovenského kandidáta sprevádzali takmer na každom kroku, vnikali aj do súkromných bytov všetkých tých voličov, ktorých Medvecký navštívil. Zastavovali ho na cestách a až vtedy ho pustili ďalej, keď sa on a aj redaktor Porubský legitimovali. Spočiatku zasahovali len žandári, neskôr sa do kampane proti nemu zapojilo asi sto kortešov, na pomoc prišli aj stoliční páni z Prešova, služnovci a notári zo susedných šarišských okresov a nedbajúc na zákazy vyplývajúce z Trestného zákona o voľbách začali voličov ovplyvňovať peniazmi, pálenkou, hrozbami i sľubmi. Hnev predstaviteľov štátnej moci rástol a to až do takej miery, že v Hanušovciach, v Kurime a v Tulčíku, kde Medvecký predstavil volebný program, zakročili, nadávali prítomným a palicami hrozili Medveckému a Porubskému, že ich zbijú. Nevraživosť voči Medveckému je zrejماً aj z článku pod názvom Bráňme sa proti panslavizmu od autora židovského pôvodu dr. Mórica Rosenberga, ktorý uverejnili tri dni pred voľbami 10. júna 1906 noviny *Eperjesi Lapok*: „Z národného ohľadu proti panslavom všetko je dovolené. Takýmto prostriedkom je násilie. Prenasledovať, potlačiť, pošliapať národnosti je vlasteneckým skutkom všade, kde si ináč s nimi nevieme rady.“ (Osuský, 1938, s. 86). Túto radu si šarišskí páni plne osvojili a počas volieb sa ňou riadili. Vystúpenie Medveckého sa stretlo s nesúhlasom aj u dvoch sedliackych voličov v Dolnom Šebeši (dnes Nižná Šebastová) a v Tulčíku (Voľba v Giraltovciach, 1906, s. 6).

V deň volieb 13. júna 1906 prívrženci grófovej strany vydali pokyny, na základe ktorých večer pred voľbami žandári a korteši obsadili obce, farári a učitelia, notári a služnovci zhromaždili násilne ľud, držali ho pospolu, krmili, opíjali a podplácali (Čo nového doma, 1906, s. 195). Mnohé obce sa napriek týmto zákrokom držali. Ešte v noci pešo alebo na vozoch sa voliči potajomky snažili dostať do slovenského

²⁹ LA SNK Martin, LSB 213. Nech žije dr. Ľudovít Medvecký! (Spieva sa ako: Zahučaly hory). Vydané v Banskej Bystrici, tlačou Hungarii 1906.

³⁰ Dušan Porubský (2. 6. 1876, Trenčín - 9. 4. 1924, Trenčín), novinár, redaktor. Ľudovú školu navštevoval v Trenčíne, kde absolvoval aj gymnázium. Pokračoval v štúdiu práva v Budapešti. V rokoch 1903 až 1910 bol redaktorom Hodžovho Slovenského týždenníka, 1910 - 1914 Slovenského denníka a Našej zastavy.

tábora. Avšak na ceste ich zastavovali žandári a korteši a pri giraltovskom moste, vedúcom cez Topľu, ich násilne zahnali na pravú stranu, kade viedla cesta do grófskeho tábora a viac ich cez vojenský kordón nepustili. Ľudia boli bezmocní.

L. Medveckému a redaktorovi D. Porubskému prišli v deň volieb na pomoc poslanec uhorského parlamentu a novinár Milan Hodža³¹ a advokát z Banskej Bystrice Ivan Turzo. Napriek ich veľkej snahe nedokázali ochrániť voličov v dlhom kordóne, rozostavenom na jednej ulici v Giraltovciach. Za pomoci vojenského veliteľa (vojsko bolo z Prešova, dve stotiny 67. pluku) a slušného veliteľa žandárov obránili v rámci možností voličov, ale čo sa dialo mimo obce, o tom vedieť nemohli, lebo na cesty postavených strážnikov grófski korteši jednoducho bitkou zahnali. Viacerí páni sa preobliekli za sedliakov, dali si biele perká Medveckého, a tak „lapali“ slovenských voličov do opozičného grófskeho tábora. Keď tí zistili, kam sa dostali, bolo už neskoro. Napriek týmto praktikám sa podarilo dostať do slovenského tábora okolo 400 voličov, avšak to bola len jedna tretina zo všetkých, ktorí by boli hlasovali v prospech L. Medveckého (Voľba v Giraltovciach, 1906, s. 6).

Hlasovanie sa začalo o 9. hodine dopoludnia pred dvoma komisiami. Predsedom volieb bol hlavný stoličný notár Aladár Bánó. Nevýhodou slovenských voličov bolo, že nemali medzi sebou ľudí ovládajúcich maďarčinu a vo volebných veciach zbehlých dôverníkov, a tak postavili štyroch svojich statných sedliackych voličov. Čo sa dialo pred komisiou autor článku v *Slovenskom týždenníku* presne nevedel, zistil len výsledok. Okolo 12. hodiny narátali Desseffymu asi 600 hlasov, zatiaľ čo Medveckému len niečo vyše stovky. Zostalo asi 200 neodovzdaných hlasov. Tábor grófových prí-

vržencov predstavitelia štátnej moci krmili a potom štvli proti Medveckého voličom. Navyše verejne kričali, že kandidáta Medveckého a jeho voličov živých z Giraltovciach nepustia. A aj na cesty rozostavali ľudí pochybnej povesti, aby kandidáta napadli. Situácia sa stala natoľko vážnou, že Medvecký na odporúčanie svojich voličov nevyčkal na koniec volieb, ale aby sa vyhol prípadným výtržnostiam a krviprelievaniu, rozhodol sa o 14. hodine odstúpiť, čo písomne oznámil predsedovi volieb a opustil Giraltovce (Voľba v Giraltovciach, 1906, s. 6). Takže napokon bola voľba slovenského kandidáta v giraltovskom okrese opätovne zmarená.

Vďaka významnému rozšíreniu a vzrastu počtu tlače sa správy o korupčných praktikách, volebných spreneverách a podvodoch šírili veľmi rýchlo. Priebeh volieb v giraltovskom okrese, pri ktorých kandidoval L. Medvecký, syn slovenského národovca Samuela Medveckého, s veľkým rozhorčením kritizoval autor úvodníka *Národných novín* pod názvom Giraltovská voľba. Ironicky poznamenal, že v Giraltovciach, málo známom, tichom šarišskom mestečku nešlo o voľbu, ale o „víťazné premoženie bezbranného ľudu riadnym rakúsko-uhorským vojskom a žandármi“. S rozhorčením popísal dôsledky takéhoto konania na tunajšie obyvateľstvo: „Ľud ste nám pobúrili tam, kde nesiahalo krátke rameno naše a sme presvedčení, že slovenčina, ako čarodejníkom uspalá princezná, otvorí oči v krásnom Šariši. (...) Komediánske „zastupovanie“ šarišských okresov bez vôle ľudu, proti jeho záujmom, na jeho potlačenie, vykynoženie, do Ameriky zaháňanie, musí prestať a prestane. Dosť bolo politického tajtrľictva a šviháckeho klamu: Ľud zahovorí a pri jeho silnom, sonornom hlase na veky zmlknu piskľavé hlásoky vášho smiešneho renegátstva.“ Celú kauzu uzavrel konštatovaním: „V šarišskej, v 70 percentoch slovenskej, ale ešte hodne ospalej národne stolici, nesmie si Ľud vyvoliť svojho kandidáta.“ (Giraltovská „voľba“, 1906, s. 1).

Svoj podiel na neúspechu slovenských kandidátov mala aj nízka voličská vyspelosť obyvateľstva v Šariši, čo dokladuje aj vyjadrenie dvoch tunajších voličov. Kým jeden z nich poznamenal, že keď už ten „pansláv dr. Medvecký vystúpil, mal vraj vystúpiť s programom Kossuthovským“ a keby bol zvolený, tak mohol obhajovať záujmy Slovákov, pretože tunajší

³¹ SNS pod vedením P. Mudroňa vystúpila vo voľbách koncom januára 1905. Z 12 slovenských kandidátov vo voľbách boli zvolení len dvaja – M. Hodža v kulpínskom okrese a František Skyčák na Orave. Obaja stáli mimo SNS. Porážka SNS vo voľbách bola logickým dôsledkom nepripravenosti, ale vo veľkej miere aj machinácií a tvrdého, miestami až krvavého nátlaku vojska a žandárstva. Iniciatívu, ale aj rozhodujúci podiel v národno-emancipačnom hnutí po voľbách v roku 1905 prevzali novozvolení poslanci M. Hodža svojím Slovenským týždenníkom a F. Skyčák s Katolíckymi novinami.

páni nechceli ani počuť o národnostnom kandidátovi. Druhý volič, sedliak z Kurimy volil Dessewffyho, lebo Medvecký nedal nič vypíť. Volič z Kapušian na margo volieb poznamenal, že ľudia sa dali oklamať, ale ak im ešte raz Boh pošle takého človeka, ako bol Medvecký, „čo by ich aj žandári klali“, tak grófom hlasy nedajú, lebo tí za nich nerobia nič. (J. E. K. Dopisy, 1906, s. 269 – 270). Tak Medvecký, ako pred ním Pivko sa snažili osloviť potenciálnych voličov v Šariši nie alkoholom, ale „presvedčivým živým slovom... v reči ľudu rozvinuli svoj program, aj získali prívržencov“. Avšak tunajší ľud sa veľmi nezaujímal o politiku, považoval ju za panské huncútstvo a prevládal názor, či jeden či druhý kandidát „co šicko jedno, chudobnému človeku nič dobrého nespraví“. (Klein-Tesnoscalský, 1928, s. 92). Svoj pohľad na voľby v giraltovskom okrese ponúkali i *Eperjesi lapok*. Potvrdili, že v predvolebnej kampani sa angažovalo nielen celé vedenie Šarišskej župy, ale aj „celá inteligencia“ giraltovského okresu pochopiť veľké nebezpečenstvo, ktoré táto záležitosť pre uhorský národ znamenala. Celonárodný význam dávala voľbám skutočnosť, že slovenský národný kandidát L. Medvecký vyzval na súboj grófa E. Dessewffyho. Voľby sa však skončili „žiarivým uhorským víťazstvom“. Slovenský kandidát sa o jednej poobede vzdal, pretože zaňho hlasovalo len 70 voličov, zatiaľ čo za E. Dessewffyho okolo 800 voličov. Autor článku ďalej vyslovil predpoklad, že ak by sa voľby dokončili, slovenský kandidát by aj tak získal asi len 100 – 150 hlasov, kým opozičný „uhorský“ kandidát 1 400 – 1 500 hlasov. (A giralti képviseleválasztás, 1906, s. 3).

Voľby v Giraltovciach v roku 1906 boli pre oboch slovenských kandidátov Ivana Pivku a Ľudovíta Medveckého neúspešné, pričom ich volebný zápas mal dohru pred súdom. Dňa 2. apríla 1907 pojednávala prešovská kráľovská súdna stolica³² trestné oznámenie voči Ivanovi Pivkovi za podnecovanie slovenského ľudu proti maďarskej národnosti, ktoré podal pre-

šovský fiškus.³³ Predsedom súdu bol Desider Körtvélyessy, ktorý od začiatku viedol súdne pojednávanie nestranné, verejným žalobcom bol Imro Fuhrmann, obžalovaného bránil jeho obhajca advokát v Dolnom Kubíne, brat obžalovaného Vladimír Pivko. Po vypočutí obžalovaného a 18 svedkov žiadal štátny žalobca obviniť a potrestať Pivku za spáchanie dvoch podnecovaní na verejných zhromaždeniach, a to v Hanušovciach a v Kukovej, obvinil ho aj z panslavizmu. Obhajca Pivku bránil, že agitoval v rámci národnostného zákona z roku 1868 a mal teda právo žiadať slovenské školy. Poznamenal, že Pivko verejne na zhromaždení nehovoril nikde. Dokázalo sa totiž, že v Kukovej mal len dvoch a v Hanušovciach piatich poslucháčov, aj tí boli najbližší susedia domáceho gazdu, u ktorého si Pivko zložil osobné veci. Pivko sa bránil tiež tým, že ako uhorský občan si plnil len svoje občianske povinnosti a mohol teda oprávnené žiadať, aby mu bolo umožnené vykonávať svoje politické práva. Zdôraznil, že kým je národnostný zákon v platnosti, nemožno nikoho trestať za to, že pre Slovákov žiada slovenské školy, čoho sa práve on dovoľával. Používanie slovenčiny na školách zdôvodňoval najmä tým, že sa slovenské deti ináč ničomu nenaučia. Taktiež poukázal na to, že na verejných zhromaždeniach uhorskej KLS pod predsedníctvom grófa Zichyho alebo Rakovského odzneli omnoho ostrejšie vystúpenia a nikomu sa nič nestalo, takže prečo by mal byť on trestaný (Prešovský súd, 1907, s. 7).³⁴ Na Pivkovu stranu sa postavili aj obhajcom navrhovaní a vypočúvaní svedkovia, ktorí dali jasne najavo, že spolucítia s obžalovaným Pivkom a že on nič zlého „nehutoril“ a že si aj oni žiadajú, aby sa im deti slovensky učili. Medzi svedkami obžaloby bol aj notár Zelinka, ktorý obvinil Pivku z panslavizmu, pričom nebol osobne ani na jednom jeho predvolebnom stretnutí.

Po dlhšej porade súdna stolica uznala Pivku za vinného a odsúdila ho za podnecovanie, ktoré spáchal v Hanušovciach slovami: „Držme

³² Kráľovské okresné sudy na území dnešného Slovenska v roku 1890 patrili do obvodov Kráľovských súdnych stolíc. Do tej v Prešove spadali Kráľovský okresný súd v Prešove, Kráľovský okresný súd v Bardejove, Kráľovský okresný súd v Giraltovciach, Kráľovský okresný súd v Sabinove, Kráľovský okresný súd v Lemešanoch a Kráľovský okresný súd vo Svidníku.

³³ Fiškus – štátny zástupca, stoličný právny zástupca.

³⁴ Argument pre neopodstatnenosť obvinenia hľadal obhajca aj v minulosti. Poukázal na nestálosť a nedôslednosť uhorskej politiky, čo dokladoval z dejín Šarišskej stolice, ktorá na sneme v rokoch 1825 – 1830 protestovala proti tomu, aby sa maďarská reč stala úradným jazykom v Uhorsku a v roku 1907 videla búrenie proti Maďarom už aj v tom, keď sa Slovák uchádzal o dôveru slovenského ľudu.

spolu, lebo ináče zahynie naša slovenská reč a náš slovenský ľud, – nepotrebujeme maďarské školy, Maďari nech majú maďarské a Slováci slovenské školy, – predsa není v poriadku, že nám štát maďarčinu natíska, – Maďari potláčajú Slovákov, – v našom kraji nech panuje slovenčina.“ (Prešovský súd, 1907, s. 7). Bol odsúdený na 14 dní štátneho väzenia, 50 korún peňažnej pokuty a musel zaplatiť súdne trovy vo výške 600 korún. Za prítiažujúcu okolnosť uznala sédia to, že búril ľud v takom okrese, ktorý do tých čias nepoznal národnostnú agitáciu. Od druhej obžaloby, podľa ktorej mal spáchať poburovanie v Kukovej, bol oslobodený, lebo tam „politizoval“ len s dvoma ľuďmi a tí nemohli tvoriť verejné zhromaždenie. Pivkov proces a výpovede svedkov z jeho strany redaktor *Slovenského týždenníka* komentoval: „Šariš sa silno prebúdzá. Pár inteligentov tam osadiť, o ktorých by sa ten umný, rezký ľud opierať mohol a Šariš bude vyvodit' v boji: Za tú našu slovenčinu!“ (Zprávy. Zase podsúdili..., 1907, s. 5). Pivkovi na súde prítiažil jeho rodinný pôvod, ktorý bol v protokole obžaloby uvedený, že pochádza z rodiny slovenského národovca Ambróza Pivku, ktorý zohrával v národnom hnutí Slovákov poprednú úlohu a že jeho matka – Anna Pivková bola dlhé roky predsedníčkou slovenského spolku žien Živena. A tak Ivan Pivko ako syn panslávov bol dedične zaťažený (Klein-Tesnorskalský, 1906, s. 114).

Aj proti L. Medveckému bolo na podnet slúžneho P. Kerekeša vznesené obvinenie za poburovanie podľa spomínaného § 172. Obžalovací spis Kráľovskej súdnej stolice v Prešove mu bol doručený 5. decembra 1906 (Politický proces, 1907, s. 2). Bol v ňom obvinený, že na zhromaždení v Kurime 12. júna 1906, teda bezprostredne pred voľbami, verejne, konkrétne slovami „všeobecné volebné právo chcú dať len tým, ktorí vedú len po maďarsky“ a „držme spolu, aby tu slovenčina právo mala“ poburoval slovenskú národnosť proti maďarskej. Obhajoby Medveckého sa ujal advokát z Lučenca Ľudovít Bazovský a ten žiadal, aby bol obžalovací spis stiahnutý, čo bolo zamietnuté. Súdny proces proti L. Medveckému sa konal 14. mája 1907, pojednávala ho kráľovská sédia v Prešove. V zdôvodneniach obvinenia sa uvádzalo, že slová Medveckého boli natoľko poburujúce, že sa prítomní maďarskí občania urazili. Medvecký podal námietky. Poukázal

na to, že celá jeho obžaloba bola neopodstatnená. Priznal, že kritizoval možnosť priznať volebné právo len tým, čo vedú maďarsky, lebo by to nebolo spravodlivé, ale ostatné myšlienky a interpretácie jeho vystúpenia boli nesprávne preložené do maďarčiny. Tvrdil, že povedal: „Držme spolu, aby tu slovenčina právo mala.“ Súd pojednávanie prerušil a rozhodol sa vypočuť svedkov obžaloby aj obhajoby – Dušana Porubského a iných, ktorých mal obžalovaný právo uviesť do 15 dní. Mali byť vypočutí najmä v súvislosti s objasnením pravého významu Medveckého tých „slovenských slov v maďarskej reči, a síce aj skrze ľudí, ktorí dôkladne rozumejú nárečie šarišské a aj skrze prekladateľskú kanceláriu predsedníctva ministerstva“. Celú kauzu Medveckého zosnoval – rovnako ako Pivkovu – slúžny P. Kerekeš, jemu aj ostatným slúžným v Šariši nebolo po vôli, že „šarišský ľud prichodí k povedomiu a že s radosťou víta národného slovenského kandidáta“, a tak každého kandidáta chceli raz a navždy odstrašiť, aby sa v Šariši nikdy neukázali. Na záverečnom pojednávaní boli v prvom rade vypočutí svedkovia obžaloby – slúžny Kerekeš, slúžny Passuth, vyslanci Szinyei a Uhlig, katolícky farár Mihajla a židovský učiteľ Bálint. Títo dokazovali, že Medvecký povedal: „Držme spolu, aby tu slovenčina panovala.“ (Politický prehľad, 1907, s. 2 – 3).³⁵

Predseda súdu D. Kótvélyessy viedol pojednávanie spravodlivo a celkom nestranne. Každého svedka obžaloby sa spýtal, či bolo na prítomnom ľude badať, že by niekto bol pobúrený proti Maďarom, čo nikto z nich nemohol dosvedčiť. Po svedkoch obžaloby boli vypočutí niektorí gazdovia z Kurimy, na niektorých sa obžalovaný odvolával. Ako svedkovia boli vypočutí Štefan Matej, Ondrej a Tomáš Gmitrovci, Adam, Ján a Ondrej Prusákovci, Tomáš Hliboký a ďalší. Tí dosvedčili, že Medvecký ničím nepoburoval, že žiadal len zákonné práva slovenčine. Viacerí z nich potvrdili, že v úvode vystúpenia vyslovil vernosť uhorskej vlasti (Prítomný. Pravota, 1907, s. 2). Napokon súd dr. Ľudovíta Medveckého oslobodil, keď neprijal znalecký posudok znalca navrhnutého ob-

³⁵ Vyjadrenie Medveckého posudzovali traja jazykoví znalci – znalec zo strany obhajoby pravotár Jozef Holécý, znalec obžaloby profesor a redaktor časopisu Kraján János Geró a tretí znalec dr. Samuel Czambel, ktorý bol vedúcim prekladateľského strediska na ministerstve vnútra.

žalobou banskobystričského profesora Jánosa Gerő (bol aj redaktorom časopisu *Krajan*). Keďže kráľovský fiškus Fest, ktorý si v obžalujúcej reči zapolitizoval najmä na tému panslavizmu, sa voči oslobodzovaciemu rozsudku odvolal, a tak sa mal prípad Medveckého pojednávať ešte pred kráľovskou tabuľou (*királyi tábla*) v Košiciach (Politická pravota, 1907, s. 3).

Na neopodstatnené obvinenia Medveckého z myšlienok vyslovených na vystúpení v Kurime s pohoršením reagoval jeden z obyvateľov obce, ktorý do *Slovenského týždenníka* pod pseudonymom Kuriman napísal, že bol prítomný na jeho vystúpení, stál blízko slovenského kandidáta a divil sa, prečo mu korteši z opozičnej strany nedovolili hovoriť a jeho vystúpenie často prerušovali, zvlášť prítomný slúžny Kerekeš bol natoľko jeho vystúpením pohoršený, že jeho prejav prerušil a nedovolil mu pokračovať. Uviedol, že Medvecký hneď na začiatku svojho príhovoru povedal, že „musíme milovať našu spoločnú uhorskú vlasť, no pritom nesmieme sa dať odvrátiť ani od našej milej slovenskej reči“. Poznamenal, že sa rozprával aj s ostatnými spoluobčanmi prítomnými na vystúpení Medveckého, že povedal: „Trímejme še, žeby tu slovenčina právo mala.“ (Kuriman. Jako našívame, 1907, s. 5).

Predvolebné zhromaždenia, ktoré sa konali na slovenskom území, boli často nielen zakázané, ale aj rozohnané a aj ich priebeh bol vedome nesprávne interpretovaný. Napr. provládne noviny *Kresťan* napadli slovenských rečníkov na Šariši – Milana Hodžu, Františka Skyčáka a Jána Straku z Košíc.³⁶ Aj posledný menovaný sa nevyhol súdnemu procesu, keďže sprevádzal I. Pivku pred voľbami po giraltovskom okrese. Pre „poburovanie ľudu v Šariši“ bol Ján Straka trikrát postavený pred súd v Prešove. Prvý raz ho predvolali na 5. augusta 1906, ale sa nedostavil, avšak nasledujúci deň 6. augusta svedčil pred súdom a aj keď nebol odsúdený, zostal naďalej v pozornosti úradníkov. Šesť týždňov bol pod policajným dozom a jeho dom podrobili prehliadke, pričom

mu boli skonfiškované dve brožúrky *Hora Levočská* a *Malá Veska* s pripomienkou, že si ich nechajú, prečítajú a posúdia, či nie sú panslavské. Ján Straka na margo toho poznamenal: „Ale všetko je pozde, Šariš je zobudený.“³⁷ Nasledovalo však tretie predvolanie na 21. septembra 1906 a na pojednávaní už boli prítomní svedkovia, ktorí svedčili proti nemu. Na základe verdiktu súdu bol odsúdený na štyri dni väzenia v štátnom väzení a 20 korún pokuty, ktorú musel uhradiť do 15 dní.³⁸ Prenasledovaní a sledovaní boli aj ďalší ľudia, ktorí slovenských kandidátov prijali alebo im pomáhali. Jedným z nich bol Ján Rozkoš z Kukovej, ktorý vozil Ľudovíta Medveckého počas jeho predvolebnej kampane na východe Slovenska. Jána Janču zo Štrby ako nebezpečného buriča odsúdili pre poburovanie na šesť dní a vykázali zo Šariša, kde prinášal listy pre Ľ. Medveckého.

Aj keď voľby do uhorského parlamentu v roku 1906 prevyšovali machináciami všetky predchádzajúce voľby, Slovákom sa podarilo v nich získať dovedy najvyšší počet poslancových miest a boli pre nich najúspešnejšie do prvej svetovej vojny. Do uhorského parlamentu boli totiž zvolení siedmi Slováci.³⁹

V Šarišskej župe bolo v roku 1906 zvolených šesť poslancov do uhorského parlamentu – F. Szinyei-Merse (Sabinov), Z. Péchy (Lipany), I. Ujházy (Prešov), Leo Uhlig (Bardejov), Aurel Dessewffy (Giraltovce) a Michal Artim (Zborov), ktorý jediný z uvedených uspel už aj vo voľbách v rokoch 1901 a 1905 za rovnaký okres.⁴⁰ V doplňovacích voľbách bol namiesto Aurela Dessewffy zvolený Emil Dessewffy. Tunajší úradníci a politici, usilujúci sa o získanie poslaneckého mandátu dlhodobo, zachovávali v regióne určité politické presvedčenie

³⁶ Ján Straka bol od roku 1904 pre „panslavistické nezákonnosti“ pod policajným dozom, aj keď ho hlavný župan Abovsko-turnianskej stolice a slobodného kráľovského mesta Košice nepovažoval za nebezpečnú osobu. Bližšie: SNA Bratislava, fond Uhorské ministerstvo vnútra v Budapešti 1886 – 1918, krab. č. 9, inv. č. 55. Panslavistické hnutie na Šariši.

³⁷ LA SNK Martin, sign. 37 J 19. Listy Jána Straku (Košice) Andrejovi Halašovi z 15. 7. 1906, 21. 8. 1906, 15. 7. 1906 a 22. 8. 1906.

³⁸ LA SNK Martin, sign. 37 J 19. List Jána Straku (Košice) Andrejovi Halašovi z 22. 9. 1906.

³⁹ Matej Metod Bella (Liptovský Sv. Mikuláš), Pavel Blaho (Moravský Sv. Ján), Milan Hodža (Kulpín), dr. František Jehlička (Pezinok), Ferdinand Juriga (Stupava), Martin Kollár (Trnava) a František Skyčák (Bobrov).

⁴⁰ Priemerný počet voličov v Šarišskej župe v rokoch 1901 – 1910 bol 15 000, pričom v prvom decéniu 20. storočia mala župa necelých 173 000 obyvateľov, z nich niečo vyše 17 000 boli Maďari, vyše 9 000 Nemcov, vyše 101 000 Slovákov.

a boli striktne proti opozičným kandidátom, najmä slovenským. Svoju úlohu počas predvolebnej kampane zahrala nielen volebná korupcia, volebné podvody a nezákonné zásahy voči voličom, ktorí sa rozhodli podporiť v prípade giraltovských volieb slovenských kandidátov, ale aj nízka úroveň vzdelanosti voličov⁴¹ a slabá orientácia vo verejných záležitostiach, nedostatočná informovanosť voličov, nízka úroveň prieniku SNS a neexistujúce inštitucionálne alebo v nejakej podobe silnejšie prepojenie medzi ňou a voličskou základňou v tomto regióne. Prepojenie bolo len na individuálnej báze a prostredníctvom slovenskej národnej tlače.

Voľbu slovenských kandidátov, ktorých SNS po prvý raz v predvojnovom období na východnom Slovensku - v giraltovskom okrese postavila, sa maďarské vládne kruhy v Šariši, ktoré to vnímali ako opovážlivosť, snažili všemožnými opatreniami znemožniť. Obávali sa, že ich víťazstvo by ešte viac povzbudilo vzťahujúci sa slovenský národný ruch a východ Slovenska by sa v krátkom čase zapojil do aktívneho slovenského politického a národného diania. Tým by sa vyvrátili ich tvrdenia, že tunajší ľud nerozumie spisovnej slovenčine, že sa cudzo chová k ostatným Slovákom. Hoci kandidatura oboch slovenských národovcov za poslancov do uhorského parlamentu v Šariši bola neúspešná a ich agitačná činnosť krátka, z hľadiska slovenského národného hnutia bola aktom záujmu niektorých popredných predstaviteľov SNS o tento región, ale aj prejavom aktivizácie národného života ľudí žijúcich na Šariši a niektorých voličov, najmä však iniciatív vy navrátilcov z USA.

Literatúra:

- A giralti képviseleválasztás. Eperjesi lapok, roč. 31, č. 24 (1906), s. 3.
 A girálti választás. Eperjesi lapok, roč. 31, č. 23 (1906), s. 2.
 BRUSS, S.: Rod Dessewffy - hanušovské panstvo. Prešov: Adin, s. r. o. 2018.
 Budú voľby! Slovenský týždenník, roč. 4, č. 14 (1906), s. 1.

- BUTVIN, J.: Podnety a vzostup slovenskej buržoáznej politiky v rokoch 1905 - 1907. Historický časopis, 32, č. 4 (1984), s. 555 - 569.
 CIEGER, A.: Stará a nová korupcia: Voľby v Uhorsku (1867 - 1918), 2011. Dostupné na internete: <<http://www.forumhistoriae.sk/1337-6861>> [13/4/2020]
 CIEGER, A.: Voľby a korupcia v dualistickom Uhorsku (1867 - 1918). In: ŠOLTÉS, P. - VÖRÖS, L. (eds.): Korupcia. Bratislava: VE-DA 2015, s. 134 - 176.
 Čo nového doma. Voľba v Giraltovciach. Národný hlásnik, roč. 39, č. 13 (1906), s. 195.
 Giraltovská „voľba“. Národné noviny, roč. 37, č. 70 (1906), s. 1.
 HOLEC, R.: Slováci v dualistickom Rakúsko-Uhorsku. In: GÁSPÁR, Z. (ed.): Rakúsko-Uhorsko. Habsburská ríša v rokoch 1867 - 1918. Bratislava: Slovart 2011, s. 237 - 249.
 Chýrnik. Voľba v Giraltovskom okrese. Národné noviny, roč. 37, č. 69 (1906), s. 3.
 Jako nažívame. Chminiany. Slovenský týždenník, roč. 6, č. 1 (1908), s. 1.
 Jako odstránili v Šariši slovenského kandidáta. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 19 (1906), s. 9.
 J. E. K. Dopisy. Z Prešova. Národný hlásnik, roč. 39, č. 18 (1906), s. 269 - 270.
 Kandidáti vyslanectva na snem, ktorých najdôraznejšie odporúčame slovenským voličom. Národné noviny, roč. 37, č. 44 (1906), s. 1.
 KLEIN-TESNOSKALSKÝ, B.: Dve voľby v giraltovskom okrese. (1906). In: KOLÍSEK, A. (ed.): Uhorské voľby. Bratislava: Slovenská liga na Slovensku 1928, s. 91 - 145.
 KLEIN-TESNOSKALSKÝ, B.: Prvá voľba v giraltovskom okrese. In: Pamätná kniha mesta Prešova. Diel II. (1701 - 1919). Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška 2012, s. 32 - 36.
 KOVÁČ, D.: Kortešačky, víno a voliči. Historická revue, roč. 3, č. 5 (1992), s. 28 - 29.
 Kuriman. Jako nažívame. Z Kurima. Rozpomienky na poslednú giraltovskú voľbu. Slovenský týždenník, roč. 5, č. 3, (1907), s. 5.
 MUDROŇ, P.: Vyzvanie! Národné noviny, roč. 37, č. 43 (1906), s. 1.
 Naše Heslo. Kandidáti vyslanectva na snem. Národné noviny, roč. 37, č. 47 (1906), s. 1.
 OSUSKÝ, S. Š. (ed.): Služba národu. Bratislava: Štúrova evanjelická spoločnosť 1938.
 PAP, J.: Zastúpenie miest a mestskí poslanci v období dualizmu. In: KÓNYA, P. - NÉMETH, H. (eds.): Mestá na sneme. Városok

⁴¹ V roku 1904 bola pätina občanov disponujúcich volebným právom negramotná, čo už samo o sebe mohlo prispievať k obmedzeniu slobodného prejavu vôle voliča.

- a diétán. Prešov: Prešovská univerzita 2016, s. 190 – 223.
- PIVKO, I.: Môj korteš na voľbu dňa 26. januára 1905. Liptovský Sv. Mikuláš: Kníhtlačiareň Klimeš a Pivko 1905.
- PODRIMAVSKÝ, M.: Slovenská národná strana v druhej polovici XIX. storočia. Bratislava: Veda 1983.
- PODRIMAVSKÝ, M. Organizácia Slovenskej národnej strany v rokoch 1900 – 1914. Historické štúdie, roč. 22, (1977), s. 177 – 207.
- Politická pravota na Východe. Slovenský týždenník, roč. 5, č. 21 (1907), s. 3.
- Politický prehľad. Prenasledovanie našich kandidátov v okrese giraltovskom. Slovenský týždenník, roč. 5, č. 2 (1907), s. 3.
- Politický proces na slovenskom východe. Národné noviny, roč. 38, č. 5 (1907), s. 2..
- POTEMRA, M.: Právne postavenie Slovenskej národnej strany v Uhorsku. Historický časopis, roč. 25, č. 4 (1977), s. 503 – 520.
- Prešovský súd. Pivkov proces. Jako smýšľajú šarišskí Slováci. Slovenský týždenník, roč. 5, č. 15 (1907), s. 7.
- Prítomný. Pravota proti Ľudovítovi Medveckému pre giraltovský okres. Národné noviny, roč. 38, č. 59 (1907), s. 2.
- Riešenie krízy. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 15 (1906), s. 4.
- Slováci! Národné noviny, roč. 37, č. 41 (1906), s. 1 – 2.
- Slováci, voľte svojich! Národné noviny, roč. 37, č. 46 (1906), s. 1.
- Slováci voľte svojich! Kandidáti vyslanectva na snem, ktorých najdôraznejšie odporúčame slovenským voličom. Národné noviny, roč. 37, č. 48 (1906), s. 1.
- Slovenský biografický slovník, 3. zv. Martin: Matica slovenská 1989.
- Slovenský biografický slovník, 4. zv. Martin: Matica slovenská 1990.
- Slovenský biografický slovník, 5. zv. Martin: Matica slovenská 1992.
- Stavajme kandidátov! Národné noviny, roč. 37, č. 46 (1906), s. 1.
- ŠOLTÉS, P.: Kortešačky. Voľby na uhorský spôsob. In: ŠOLTÉS, P. – VÖRÖS, L. (eds.): Korupcia. Bratislava: VEDA 2015, s. 214 – 246.
- TAJTÁK, L.: Východné Slovensko ako regionálny fenomén. Historický časopis, roč. 49, č. 2 (2001), s. 313 – 322.
- Választási hírek. Eperjesi lapok, roč. 31, č. 20 (1906), s. 5.
- Választások. Eperjesi lapok, roč. 31, č. 18 (1906), s. 4. Preklady z maďarčiny P. Derfiňák.
- Voľba v Giraltovciach, v Šariši. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 24 (1906), s. 6.
- Voličom okresu giraltovskému. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 23 (1906), s. 1 – 2.
- Voličom! Upozornenie. Národné noviny, roč. 37, č. 43 (1906), s. 3.
- V Šariši. Lužany (v Šariši). Slovenský týždenník, roč. 4, č. 16 (1906), s. 6.
- V Šariši svitá I. Slovenský týždenník, roč. 3, č. 25 (1905), s. 2.
- V Šariši vejú naše zástavy. Pôvodný dopis zo Šariša. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 4 (1906), s. 1 – 3.
- V Šariši. Z Hanušoviec. Slovenský týždenník, roč. 4, č. 16 (1906), s. 6.
- Zprávy. Zase posúdili Slováka. Slovenský týždenník, roč. 5, č. 14 (1907), s. 5.

Príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0036 Východné Slovensko v 19. a 20. storočí vo vzťahu centra a periférie.